

กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนและกระจายรายได้
โดยการบูรณาการการเรียนการสอนกับการพัฒนา
กรณีศึกษา ตำบลหนองตาปู อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

อุทัยวรรณ ภูเทศ

ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ปีพุทธศักราช 2549

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
สารบัญ	ก
บทคัดย่อ	ค
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
วิธีดำเนินการวิจัย	3
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	5
แนวคิดความยากจน	5
แนวคิดการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบบูรณาการ	18
ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจน	39
แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	50
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	54
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	56
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	56
การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	56
บทที่ 4 ผลการศึกษา	57
ส่วนที่ 1 สภาพปัญหาบริบทชุมชนของประชาชนในภาคการเกษตร	57
ส่วนที่ 2 การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและกระจายรายได้ของประชาชน	68

ส่วนที่ 3 การติดตามและประเมินผลกระบวนการแก้ไขปัญห
ความยากจนและกระจายได้ของประชาชนในภาคการเกษตร

77

บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายและเสนอแนะ

79

สรุปผลการวิจัย

79

ข้อเสนอแนะ

81

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องกระบวนการแก้ไขปัญหาคาใจความยากจนและกระจายรายได้โดยการบูรณาการ การเรียนการสอนกับการพัฒนา ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพบริบทชุมชนของ ประชาชนในภาคการเกษตร และสภาพปัญหาคาใจความยากจน (2) เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการ การเรียนการสอนแบบบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาคาใจความยากจนและกระจายรายได้ของประชาชน และ (3) เพื่อติดตามและประเมินผลกระบวนการแก้ไขปัญหาคาใจความยากจนและกระจายรายได้ของ ประชาชนในภาคการเกษตร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยประยุกต์ใช้ ระเบียบวิธีเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งคณะวิจัย ประกอบด้วย

1. คณาจารย์และนักศึกษาในโปรแกรมวิชาการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์
 2. บุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาว
 3. ประชาชนในชุมชนตำบลหนองตาว อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์
 - 3.1 กลุ่มผู้นำชุมชน
 - 3.2 ประชาชนกลุ่มเป้าหมายซึ่งมีฐานะยากจน
 4. ภาครัฐ ส่วนราชการ องค์กรภายนอกชุมชน ที่เกี่ยวข้อง
- ผลการวิจัย ปรากฏดังนี้

ชุมชนตำบลหนองตาวเป็นชุมชนเก่าแก่ ประกอบด้วย 13 หมู่บ้าน คนจนส่วนใหญ่มี บ้านเรือนที่อยู่อาศัยในสภาพทรุดโทรม ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆมักจะมาจากระบบการซื้อขายแบบ เงินผ่อน ส่วนใหญ่มักประกอบอาชีพที่เป็นการรับจ้างแรงงานในภาคเกษตรกรรมส่วนใหญ่ ซึ่งมี รายได้ไม่แน่นอนเพราะขึ้นอยู่กับฤดูกาลและดินฟ้าอากาศ สภาพการเป็นหนี้ของคนจนในชุมชน ตำบลหนองตาวมักกู้ยืมเงินจากนายทุน นายจ้าง เพื่อใช้จ่ายในครอบครัว สำหรับการแก้ปัญหา หนี้สินของตัวชาวบ้านพบว่า มีลักษณะของการกู้เงินมาใช้หมุนเวียน โดยนำมาใช้หนี้เจ้าหนี้ราย ต่างๆแล้วทำการกู้ใหม่ จนกลายเป็นวัฏจักรของหนี้ในกลุ่มคนจน

จากการศึกษาสภาพบริบทในแต่ละด้านของชุมชนตำบลหนองตาว ทำให้ทราบถึงสภาพ ปัญหาและความต้องการของชุมชนตำบลหนองตาว โดยคณะผู้วิจัยและนักศึกษาโปรแกรมวิชา พัฒนาชุมชน ได้ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาวจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดทำแผน

แม่บทชุมชน โดยได้บูรณาการการเรียนการสอนกับการพัฒนาชุมชนเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ในลักษณะของการเรียนแบบใฝ่รู้ หรือ Active Learning ซึ่งนักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริงในพื้นที่ภาคสนาม ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้และมีความเข้าใจต่อการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ทั้งนี้กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนและกระจายรายได้ของประชานั้น เป้าหมายไม่ได้อยู่ที่การแก้ไขปัญหาความยากจนแต่เพียงอย่างเดียว แต่สิ่งที่สำคัญ คือ การเกิดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มคนจนอันเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนและพัฒนา รายได้อย่างยั่งยืน และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ขององค์ความรู้อย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่อง สำหรับผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน มีดังนี้

1. เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
2. เกิดการพึ่งพาตนเอง
3. เกิดเครือข่ายคนจน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการจัดการด้านการตลาด ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างครบวงจร
2. การสร้างกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการแก้ไขปัญหาความยากจน ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับยุทธวิธีในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนจนอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างยั่งยืน